

je vsa ojstrina izraza, vsa pronicavost živjetja v originalno besedilo, kakor povsod drugod, a kljub temu se nam zdi prav pri tem samogovoru nekam preutrujen in ne tako neposreden kakor pri težkih mestih sicer. Upoštevati pa moramo tudi, da je komaj še kak drug del te žaloigre bolj prenasičen misli in slik kakor ta in za prevajavca skoraj gotovo najtežji.

Nobenega dvoma ne more biti, da moramo Župančičev prevod Hamleta smatrati za nov prevod. Zanimivo ga je opazovati, kako se razvija ves čas v najtesnejši naslonitvi na original in mu skuša ostati vedno in povsod enakovreden drug. Že ta samozavestna borba našega jezika za enakopravnost z izrazom velikega svetovnega jezika pridobiva naše simpatije. Gotovo je tudi, da je značaj jezikovnega sloga Župančičevega zelo soroden Shakespearejevemu in je posebno tudi v tem oziru njegov prevod daleč pred Cankarjevim. Brez vrednosti pa Cankarjev prevod le ni bil za Župančiča, čeprav ni mogoče reči, da bi mu bil služil za podlago. Tu in tam bi se bil mogoče lahko celo bolj naslonil nanj, ker se je marsikaj iz njega z našo jezikovno in duhovno kulturo že tako zrastlo, da se mu kar nekam neradi odrekamo. Primerjava obeh prevodov pa je poučna tudi po tem, ker nam je Ž. prevod jasen dokaz, kako je v zadnjih 50 letih napredoval naš jezikovni izraz in kako se je izostril tudi za najzrelejšo literaturo. Poskus tako tesno z originalom živečega prevoda takrat bi bil bržkone še zelo šepav in odtujen živemu jeziku. Pri Župančiču pa je redek verz, ki bi se upiral naravni govorici. Frst.

Nekaj leposlovja naših književnih družb

Matija Malešič, *Izobčenci*. Slovenskih Večernic 86. zvezek. Družba sv. Mohorja v Celju 1933. 119 str.

Ob času slovenskega impresionizma se je zdelo pisanje Lee Faturjeve prenapeto in premalo življenjsko. Toda bodočnost jo je opravičila, iz podobnega življenjskega čuvstva pišeta v naši dobi Magajna in Malešič. Ker ni objektivnih meril za vrednotenje v leposlovju, ker v estetiki ni teleoloških pojmov, moramo priznati modo in relativnost umetniškega dogajanja: Naj pravijo, kar hočejo, v bistvu je vse negodno tavanje v subjektivnost, kar gre preko karakteristike dela in njegove notranje smotrnosti. Čisto napačno bi bilo, kdor bi utelešenje drugega in novega življenjskega čuvstva sodil po starem, kajti pomembnosti se spreminjajo. Drugačen duh ima drugačne nujnosti tudi v oblikovanju. Etični nazor se drugače uresničuje kot čutni. To pravim, ker bi rad sebe prepričal, da Malešič morda ni na krivih potih, saj to so navsezadnje pota H. Mazzettijeve. Morda bi se tudi Malešič bolj izživil v zgodovinskih povestih iz religioznih dob, kjer elementarnejša in svetejša čuvstva dvigajo krila v višji polet. Tam bi bilo tudi primerno mesto za nečloveško usmiljenje z živim mrličem Cecilijo, kakor ga ljubi H. Mazzetti. v sedanjem času je to le sramota za zdravstvene urade. Ves patos in napeta razgibanost njegove povesti bi bolj pristojala sijajnim junakom in asketičnim postavam starih menihov kakor osebam iz kmetskega življenja. — A poglejmo si povest samo.

Zgradba je vsekako neoporečna. Zdi se, da v Malešiču podzavestno živi shema narodne pesmi, kjer se začetni tema po zapletih in ovinkih ob koncu

prečiščen zopet povrne. Po priznanem epičnem vzoru gre takoj in medias res in pozneje objasni predzgodovino, še bolj pa spominja na analitično grško tragedijo, ki je prav za prav odkrivanje usodne preteklosti, tragična anagnorisis. A Malešič ne gre v tragično. Po razburljivem začetku, ki se mestoma nadaljuje z neznosno napetostjo, se povest uleže v spravljivo pomirjenje, ki je tudi že ob začetku nakazano z Barico. A ritem je čisto neepičen, podoben je bolj izbruhom in eksplozijam v vojski, kadar se onesveščeni ljudje zavedo in prepadeni gledajo razdejanje; kakor v celotnih poglavjih deluje tudi v odstavkih in v tipičnem stavku: Oživi starka, vrne se Barica. To je logičnemu nasprotni red iz višjega, poetičnega izražanja, n. pr.: Stoji, stoji ravno polje, Pa bil je Martin svoje dni vojak vam. Heine sicer pravi, da se dobra proza ogiblje poetičnega reda, a to velja le za dober realizem. V impresionizmu je glagol malo pomembna vez med subjektom in kvalito. Baročni ekspresionizem pa hoče obuditi energijo stavka z glagolom, zato uporablja izrazite glagole, ali pa jih stavi v inverzijo, na prvo mesto; to je odstopok od logičnega reda v red močnega čuvstva, predvsem pa v red volje. Najprej dejanje, potem ga šele objasni s potrebnimi členi stavka. Temu slogu ni toliko za obuditev logično gramatične resničnosti, saj ekspresionizem je ravno ogorčenost nad resničnostjo celotnega življenja. Z novo aktivnostjo želi v nove svetove. Inverzija stavkovih členov, zlasti glagola, je pri Malešiču hotena energija čuvstva, ki gre čez opazovano resničnost, dasi je izvabil, na primer v poglavju o občinski seji, ali v prizoru »Barici vedno obvelja«, tako dražestno sliko iz življenja, da bi mu človek rekel: Malešič piši o mladih dekletih na deželi, »o kmečkih bunkah, tako rekoč«. A Malešiča zanaša v včasih bolesten patos. Najprej dejanje, osuplost, potem šele zvemo, kdo je bil. Mestoma nas že z vso spretnostjo deva na natezalnico, ker smo vedno v dvomu, kdo govori: Ali je to pisateljevo pripovedovanje, ali morda samogovor oseb, ali pa dialog. Vse je spremenjeno v doživljanje, naj bo, čigar hoče, pogosto ni mogoče določiti. Distančno epično pripovedovanje je spremenjeno v neposredno dramatično uprizarjanje. S tega vidika je gledati ne samo stavke, kakor: Oživi Barica, Pa je prekoračila Soka že petdeseto leto, ampak tudi vzklike, emfatične ponovitve, nedokončane stavke. Pisatelj te sili, da vse doživljaš kot na odru, ne pa, da se je samo nekje godilo. Gotovo je zvedel Malešič že tudi za še novejšo modo, ki se od dramatičnega pripovedovanja vrača zopet k epičnemu in umirjenemu, kakor se tudi Malešičev ritem stavka in večje celote nagiblje od razgibanega in razburljivega čuvstva v pomirjeno in v trezen premislek. Za zdaj je njegova izrazna sila v obujanju stavkove energije, le malokje uporablja podobe in metafore. Je to nekaj igravskega, ki gre na efekt, kot se tudi druge osebe (župan, Barica) rade zavijajo v igravsko vlogo, da oponašajo. Slednjič je tudi ta patos nekaj igravskega, stremljenje po utelešenju neke druge realnosti, ki išče svoje zakone v moralnem svetu. Malešič se je pridružil pisateljem, ki jih ne zanima vizija realnosti, ampak vizija etičnih človeških zahtev, za katere še ni domovine na svetu. Odtod nemir in čudaštvo v osebah in izražanju. (N. pr. str. 78: »Ture čuti bolečino v roki, ki je udarila po vratih«, ne »ko je udaril po vratih«.) V umetnosti gre le za doživljanje likov, nekateri ga sugerirajo z

imitacijo resničnosti, drugi z ekstazo in gorečnostjo, a glavna oseba, Ture, je kljub stopnjevanemu jeziku neprepričevalna. Povest je ostala na potu od zgodbe do umetnosti, ali jo bo Malešič dosegel?

Mara Hus, Njene službe. Mohorjeva knjižnica 59. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1953 — 128 str.

Proza pisateljice še ni prečiščena in ustaljena. Na posameznih mestih zaslišimo v pretežno realističnem slogu glasove skoraj vseh slovenskih pesnikov. A iz tuje in neorganične figurativnosti gredo energični koraki do lastnega izražanja, skoraj paralelno z glavno osebo, ki se s krepko voljo dviga od služkinje do boljšega poklica. Z njenimi uspehi se razmahne tudi slog, da začutimo resnično utelešenje prave pisateljice, ki nekaj obeta. Kar lepo je čitati nekatera lirično vznešena mesta, čeprav nekoliko spominjajo na znane pisatelje. Tipična vzor-junakinja jo sicer sili v slikanje tipičnih, večkrat brezpomembnih položajev, tudi glede psiholoških nujnosti bi ji bilo kaj očitati, zato pa je ta realizem glasnejši in gorečnejši od običajnega, ker ga podžiga moralna ideja in volja do zmage. Kot pri Malešiču, je tudi pri njej sled onega časovnega duha, ki so mu v umetnosti važnejši življenjski cilji kot umetniški.

Ivan Molek, Veliko mravljišče. Prosvetna matica 10. Izdala Cankarjeva družba v Ljubljani 1954; strani 192.

V času, ko besedo mučijo, hoteč narediti iz nje poslušno orodje za hipne vtise ali izraz še nerojenega človeštva, je Molkov slog prijeten in s svojo preprosto idejo aktivnosti neutrudno vleče za sabo kot vrtenje mogočnega kolesa. To je preprost realizem s svojo ekonomijo duha, ki dela s spominsko zaokroženimi slikami; zato ljubi tudi dobro urejen stavek, idejo in stvarnost. Prav nič ne misli na literarno modo, a je vendar dovolj prečiščen in izdelan, včasih je tudi zabeljen s tipično ameriškimi že nekoliko kultiviranim prostaštvom. Po lahkotnem in nevsiljivem pripovedovanju prav nič ne zaostaja za Adamičevo Džunglo, dasi nima še njegovih kritičnih pogledov v celotno snovanje amerikanizma; on se je tudi omejil na sliko slovenskih delavcev v Čikagi. In ko gledamo v ameriškem slovenstvu odvratno zrcalo lastne domovine, se nam zdi, da je Hitlerjev nacionalizem vendarle napredek. Narodnost mora imeti tudi svojo etično idejo, drugače pa to niso več narodni organizmi, če se en del bori zoper drugega za uničenje. V domovini je imel razredni boj vsaj smisel koristi, med ameriškimi Slovenci pa je to le avtomatično zabavni podaljsek v korist različnih odborov in časopisov. Tolstoj pravi po krščansko, da je življenje resnica moralnega sveta, kjer sveti altruizem in žrtvovanje, Marksovemu materializmu je življenje boj materialnih interesov. Tak socializem ima pa iste posledice kot kapitalizem: uničevanje, zaslužjevanje, nasilje in vladohlepje. Avtor si ne beli glave s takimi vprašanji, ostaja preprost vernik socializma in skuša celo ohraniti dobrohotno nevtralnost do drugih dveh strank, kolikor je njemu dostopna. Verniku-borcu ni za objektivno resnico, dasi kaže večkrat nalete v tej smeri, in tako je povest ostala socialno demokratiški vidik z evangelijem dela, s čimer pa ni rečeno, da je svetovni nazor odločilen za kvaliteto proze.